

Yttrande från Europeiska ekonomiska och sociala kommittén om "Förslag till Europaparlamentets och rådets förordning om domstols behörighet och om erkännande och verkställighet av domar på privaträttens område"

KOM(2010) 748 slutlig – 2010/0383 (COD)

(2011/C 218/14)

Huvudföredragande: **Bernardo HERNÁNDEZ BATALLER**

Den 15 februari 2011 beslutade rådet att i enlighet med artikel 67.4 och 81.2 i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt rådfråga Europeiska ekonomiska och sociala kommittén om

"Förslag till Europaparlamentets och rådets förordning om domstols behörighet och om erkännande och verkställighet av domar på privaträttens område"

KOM(2010) 748 slutlig/2 – 2010/0383 (COD).

Den 1 februari 2011 gav kommitténs presidium facksektionen för inre marknaden, produktion och konsumtion i uppdrag att utarbeta ett yttrande i ärendet.

Med hänsyn till ärendets brådskande karaktär utsåg Europeiska ekonomiska och sociala kommittén vid sin 471:a plenarsession den 4–5 maj 2011 (sammanträdet den 5 maj) Bernardo Hernández Bataller till huvudföredragande och antog följande yttrande med 162 röster för, 1 röst emot och 2 nedlagda röster.

1. Slutsatser och rekommendationer

1.1 EESK stöder kommissionens förslag eftersom kommittén anser att det kan bidra till att man uppnår målet om att avskaffa rättsliga hinder, vilket skulle underlätta medborgarnas liv och företagens verksamhet genom att de effektiva rättsmedlen förbättras.

1.2 EESK uppmanar kommissionen att fortsätta arbetet med att undanröja de rättsliga hindren inom EU för att skapa ett verkligt europeiskt rättsligt område, och att ta hänsyn till alla de synpunkter som EESK har framfört i sina olika yttranden om detta ämne.

2. Inledning

2.1 Förordning 44/2001 ersätter sedan den 1 mars 2002 Brysselkonventionen och, generellt sett, alla de bilaterala instrument som används mellan de olika medlemsstaterna på detta område. Förordningen, som också kallas "Bryssel I-förordningen", är hittills EU:s viktigaste rättsakt inom området civilrättsligt samarbete.

2.2 Kort sagt gör förordning nr 44/2001 det möjligt att under vissa omständigheter stämma en fysisk eller juridisk person vid en domstol i någon av medlemsstaterna om personen i fråga är indragen i en gränsöverskridande rättsprocess och är hemmahörande i en annan medlemsstat än den där stämningen lämnats in. I detta sammanhang ska den "närmaste anslutningspunkten" ges företräde.

2.2.1 När det gäller kontrakt, framför allt vid försäljning av varor, anges dock i artikel 5 i förordningen att man kan stämma ett företag i den medlemsstat där varorna har levererats eller är ämnade att levereras.

2.2.2 Tillämpningsområdet för den nya regeln anges således i artikel 5 (avtalsrättsligt och icke-avtalsrättsligt ansvar, handlingar som förorsakar sveda och värk, verksamhet vid filialer och avdelningskontor m.m.).

2.2.3 Ett helt avsnitt i förordningen (tredje avsnittet) handlar om behörighet vid försäkringstvister, och i detta anges att försäkringstagaren har rätt att stämma försäkringsgivaren vid en domstol på sin hemort, även om försäkringsgivaren är hemmahörande i en annan medlemsstat. Om försäkringsgivaren vill stämma försäkringstagaren, den försäkrade eller förmånstagaren måste han eller hon emellertid göra det vid en domstol på den ort där de senare har sin hemvist.

2.3 Hela förordning nr 44/2001 består av en lång rad tydliga beskrivningar av hur befogenheter ska tilldelas, och på sina ställen har man lagt särskilt tonvikt vid att skydda vissa grupper (kontrakt med konsumenter, individuella anställningsavtal). De traditionella reglerna används dock fortfarande i samband med tvister om fast egendom, upplösning av juridiska personer eller inskrivningar i register och verkställighet av domar.

2.4 Förordning nr 44/2001 avslutas efter två omfattande stycken om verkställighet av domar och erkännande av officiella handlingar från andra medlemsstater med en rad slutbestämmelser och övergångsbestämmelser. En av de mest framträdande av dessa gäller förhållandet mellan detta nya instrument för rättsligt samarbete och andra, mer specifika avtal som medlemsstater har anslutit sig till.

2.5 Den 21 april 2009 antog kommissionen en rapport om tillämpningen av förordningen och en grönbok. EESK har redan yttrat sig ⁽¹⁾ i positiva ordalag beträffande några av kommissionens reformförslag i denna grönbok.

3. Förslag till förordning

3.1 Det övergripande målet med översynen är att vidareutveckla rättsväsendet i det europeiska området genom att undanröja kvarvarande hinder för fri rörlighet för rättsliga avgöranden i enlighet med principen om ömsesidigt erkännande. Detta måls stora betydelse har betonats av Europeiska rådet i dess Stockholmsprogram från 2009 ⁽²⁾. Mer specifikt syftar förslaget till att underlätta handläggningen av gränsöverskridande tvister och den fria rörligheten för domar i Europeiska unionen. Översynen bör också bidra till att skapa de rättsliga förutsättningar som krävs för att den europeiska ekonomin ska återhämta sig.

3.2 De viktigaste delarna i reformförslaget är följande:

- Avskaffande av det mellanliggande förfarandet för erkännande och verkställighet av domar (s.k. exekvatur), med undantag för domar i förtalsmål och domar i skadeståndsmål med kollektiv prövning. I detta sammanhang finns det flera möjligheter att under vissa exceptionella omständigheter undvika att en dom som meddelats i en medlemsstat kan göras gällande i en annan medlemsstat.
- Förslaget innehåller även en rad standardformulär som syftar till att underlätta erkännande och verkställighet av utländska domar efter det att exekvaturförfarandet har avskaffats och ansökningar om förnyad prövning enligt det förfarande som garanterar rätten till försvar.
- En utvidgning av förordningens behörighetsbestämmelser till att omfatta tvister som berör svarande från tredjeländer, inklusive reglering av de situationer där samma fråga är under prövning både vid en domstol inom EU och vid en domstol utanför EU. Mer specifikt kommer ändringen att säkerställa att sådana behörighetsregler som är avsedda att skydda konsumenter, anställda och försäkringstagare är tillämpliga även om svaranden har sin hemvist utanför EU.
- Åtgärder för att göra avtal om val av behörig domstol mer effektiva. Följande två ändringar har gjorts på detta område:
 - Om parterna har utsett en viss domstol eller vissa domstolar att lösa tvister dem emellan, ska enligt förslaget den valda domstolen ha rätt att besluta om sin behörighet, oavsett var talan väcktes först.

— Vidare införs genom förslaget en harmoniserad bestämmelse om tillämplig lag i mål om sådana avtals materiella giltighet, vilket garanterar en likartad prövning oavsett vid vilken domstol talan väcks.

— Förbättrat samspel mellan förordningen och systemet för skiljeförfarande.

— Förbättrad tillgång till rättslig prövning för vissa specifika tvister.

— Förtydligande av de villkor som gäller för att interimistiska åtgärder ska kunna cirkulera i EU.

4. Allmänna kommentarer

4.1 Kommittén ser mycket positivt på kommissionens förslag och stöder antagandet av en omarbetad version av den nu gällande förordningen (EG) nr 44/2001 om domstols behörighet och om erkännande och verkställighet av domar på privattvists område (Bryssel I).

4.2 Det framgår klart och tydligt av kommissionens förslag att detta är ett nödvändigt initiativ i syfte att uppnå ett mer välfungerande område med frihet, säkerhet och rättvisa, liksom en mer välfungerande inre marknad. Initiativet kan för övrigt endast sättas igång på överstatlig nivå, och det utgör också ett värdefullt rättsligt instrument i en globaliserad värld eftersom det kommer att underlätta internationella affärstransaktioner och avhjälpa tvister i förbindelse med länder utanför EU.

4.2.1 Det är i detta sammanhang värt att påpeka att alla de föreslagna förändringarna av de rättsliga mekanismerna, liksom klassificeringen av vissa regler och principer som redan tillämpas på detta område inom EU, grundar sig på de erfarenheter som rättsväsendets transnationella aktörer, sakkunniga och behöriga organ i medlemsstaterna offentligen har underrättat Europeiska kommissionen om.

4.2.2 Man tar genomgående hänsyn till subsidiaritetsprincipen, eftersom medlemsstaterna inte har befogenhet att själva ändra vissa aspekter i den gällande Bryssel I-förordningen som exekvaturförfarandet och bestämmelserna om domstols behörighet och samordning av förfaranden mellan medlemsstaterna eller mellan medlemsstater vid skiljeförfaranden, och det är därför berättigat med åtgärder på överstatlig nivå. På samma sätt betonar man vikten av subsidiaritetsprincipens praktiska tillämpning, vilket är en integrerad del av principen om deltagardemokrati som efter Lissabonfördraget ingår i EU-fördraget. EESK har redan tidigare uttryckt sitt stöd för många av de förslag som nu läggs fram av kommissionen ⁽³⁾.

⁽¹⁾ EUT C 255, 22.9.2010, s. 48.

⁽²⁾ Antaget vid Europeiska rådets möte den 10–11 december 2009.

⁽³⁾ EGT C 117, 26.04.2000, s. 6.

4.3 I förslaget förespråkas på ett realistiskt, genomtänkt och flexibelt sätt tekniska lösningar på problem som har uppstått under de år som Bryssel I-förordningen har varit i kraft. Dessa lösningar kan sammanfattas på följande sätt: avskaffande av exekvaturförfarandet (med undantag för domar i förtalsmål och domar i skadeståndsmål med kollektiv prövning); tillämpning av förordningens behörighetsbestämmelser även vid tvister som berör svarande från tredjeländer; effektivare avtal om val av behörig domstol; förbättrat samspel mellan förordningen och systemet för skiljeförfarande; tydligare villkor för de fall då beslut om interimistiska åtgärder och säkerhetsåtgärder som har fattats av ett rättsligt organ i en medlemsstat kan tillämpas i en annan medlemsstat; samt förbättrad tillgång till rättslig prövning och ökad effektivitet när det gäller vissa pågående förfaranden vid nationella domstolar.

4.3.1 Det finns inte något skäl till att göra undantag för kollektiv prövning vid avskaffandet av exekvaturförfarandet, och artikel 37 är följaktligen otillfredsställande. EESK har redan vid flera tillfällen uttalat sig till förmån för en överstatlig lagsiftning för kollektiv prövning. Kommissionen bör överväga en eventuell ändring av artikel 6 i förordning (EG) nr 44/2001 och tillåta ett samlat förfarande för kärandes yrkanden, förutsatt att deras yrkanden är så nära förbundna att det är rimligt att behandla dem och avkunna dom samtidigt för att undvika oförenliga domstolsutslag om målen avgörs i olika rättegångar.

4.3.2 När det gäller undantaget för domar i förtalsmål är artikel 37.3 mer omfattande, eftersom den innefattar domar som förkunnats i en annan medlemsstat med avseende på utomobligatoriska förpliktelser som har sin grund i kränkningar av privatlivet eller personlighetsskyddet, inberäknat ärekränkning. Kommissionen bör även fundera över omfattningen av detta undantag och möjligheten att avgränsa det, så att vardagliga händelser i medborgarnas liv inte undantas.

4.3.3 För att fördjupa kommentarerna om de nödvändiga förändringarna av de rättsliga mekanismer och förfaranden som behandlas i yttrandet är det emellertid på sin plats att framföra följande kommentarer om kommissionens framtida övervägningar.

4.3.4 När det gäller artikel 58 tredje stycket i den omarbetade versionen av förordningen, med avseende på överklaganden av en begäran om att få domen förklarad verkställbar, anges att den behöriga domstolen "skall meddela sitt avgörande utan dröjsmål". Den maximala tidsperioden bör preciseras närmare, i syfte att undvika omotiverade förseningar och skadliga dröjsmål för rättssubjektet.

4.3.5 En rimlig tidsfrist i detta sammanhang vore 90 dagar, vilket är den frist som anges i artikel 58.2 i samband med bestridande av en ansökan om verkställbarhetsförklaring, eller en mellanlång tidsfrist på mellan sex veckor, den tid som anges i artikel 11.3 i förordning (EG) nr 2201/2003 (om domstols

behörighet och om erkännande och verkställighet av domar i äktenskapsmål och mål om föräldraansvar) och den nämnda fristen på 90 dagar.

4.3.6 Man skulle även kunna överväga en omformulering av den nya mekanism för straffrättsligt samarbete som anges i artikel 31 i den omarbetade förordningen i syfte att förstärka rollen för den domstol som har behörighet att pröva målet i sak, samt förebygga eventuella regelstridiga rättsliga åtgärder i syfte att försena domslutet.

4.3.7 Det oklara kravet på att den domstol som har behörighet att pröva målet i sak ska samarbeta med den domstol i en annan medlemsstat där en ansökan om sådana interimistiska åtgärder eller säkerhetsåtgärder inlämnats innebär att den sistnämnda är skyldig att inhämta information om alla omständigheter som är relevanta i sammanhanget (till exempel hur bråds-kande åtgärderna är och om den domstol som har behörighet att pröva målet i sak eventuellt avslagit liknande ansökningar). Detta krav skulle kunna kompletteras med en annan bestämmelse om att sådana åtgärder kan tillåtas endast undantagsvis, och man skulle även generellt kunna fastställa att den domstol som är behörig i sak har exklusiv behörighet att döma i målet.

4.3.8 Detta skulle för övrigt vara helt i överensstämmelse med den centrala roll som EU-domstolen, i syfte att skynda på förfarandet och på grundval av principen om ömsesidigt erkännande, tillerkänner den domstol som är behörig att döma i sak på basis av tolkningen av därtill hörande bestämmelser, exempelvis ovannämnda förordning (EG) nr 2201/2003.

4.4 Bibehållandet av klausulen om rättsordning (artikel 34 första stycket) i Bryssel I-förordningen och artikel 48 första stycket i förslaget till omarbetning förtjänar ett särskilt omnämnande endast i de fall då exekvaturförfarandet avskaffas, vilket innebär att domstolarna i medlemsstaterna ges möjlighet att inte erkänna domar som tydligt strider mot deras rättsordning.

4.4.1 Det är visserligen fråga om en befogenhet som skulle kunna tolkas och tillämpas godtyckligt av de berörda domstolarna, men erfarenheterna från de år som Bryssel I-förordningen har varit gällande har visat att denna risk är mycket liten tack vare minst tre juridiska begränsningar: de kriterier som fastställts på detta område av EU-domstolen⁽⁴⁾, Europeiska unionens stadga om de grundläggande rättigheterna som nu trätt i kraft och är av bindande karaktär samt konsolideringen av EU-domstolens omfattande rättspraxis som inskränker begreppet rättsordning i syfte att säkerställa att EU-rätten får avsedd verkan.

⁽⁴⁾ EG-domstolens dom av den 28 mars 2000, mål C-7/98, Krombach, Sammanfattning av rättspraxis 2000, s. I-01935.

4.4.2 Kommittén uppmanar ändå kommissionen att särskilt övervaka praxis hos medlemsstaternas domstolar för att se till att principen om ömsesidigt erkännande av domstolsavgöranden genomförs på ett korrekt sätt, förutsatt att de avkunnar dom på grundval av behörighet och med hänsyn till rättsordningen.

4.5 I förslaget till omarbetad version av förordningen fastställs visserligen i förbigående, men på ett nyskapande sätt, en bestämmelse för erkännande av skiljedomsavtal och avtal om val av domstol i en av EU:s medlemsstater, vilket minskar riskerna för "forum shopping", men detta förefaller dock inte vara tillräckligt.

4.5.1 Mot bakgrund av det allmänt ökande användandet av denna tvistlösningsmetod, särskilt på handelsområdet, och att det är önskvärt att den utökas till andra för medborgarna viktiga områden (exempelvis konsumenträtt och arbetsrätt), uppmanar kommittén kommissionen att på kort sikt överväga att inrätta ett överstatligt rättsinstrument för erkännande och verkställighet av skiljedomar. Föreliggande förslag omfattar dock inte skiljeförfaranden i enlighet med artikel 1.2 d.

4.6 För att klargöra innehållet och påskynda rättsliga avgöranden skulle kommissionen på liknande sätt kunna ta initiativ till att utarbeta ett meddelande eller en handledning som beskriver hur man ska tolka artikel 5 i förslaget, som i praktiken utgör en återupprepning av villkoren i den gällande artikeln i Bryssel I-förordningen.

4.6.1 I enlighet med båda bestämmelserna kommer behörigheten i kontraktsfrågor att ligga hos domstolen på den ort där det åliggande som ligger till grund för yrkandet har uppfyllts eller skulle ha uppfyllts. I detta sammanhang avses vid försäljning av varor, såvida inte parterna har träffat avtal om

annat, den ort i den medlemsstat där varorna levereras eller är avsedda att levereras, och vid utförande av tjänster, den ort i den medlemsstat där tjänsterna utförs eller är avsedda att utföras.

4.6.2 Rättspraxisen vid EU-domstolen, som svarar för tolkningen av begreppen "tjänst" och "vara" med hänsyn till den inre marknadens friheter, är inte tillämplig inom ramen för Bryssel I-förordningen. Till följd av detta har EU-domstolen hittills avgjort frågor om tillämpningen av artikel 5 genom att hänvisa till vissa internationella bestämmelser som inte är bindande för vare sig EU eller alla medlemsstater, och därför inte utgör någon gemensam tillämpningsnorm för avtal inom gemenskapen.

4.7 Paradoxalt nog förefaller syftet att snabba på rättsprocesser ligga till grund för den nya utformningen av artikel 24 andra stycket i förslaget till omarbetad text, eftersom den endast rör tillämpningen av artikel 24 första stycket (som generellt ger behörighet till den domstol i någon av medlemsstaterna där den svarande inställer sig), enligt vilken stämningsansökan ska innehålla information till den svarande om dennes rätt att bestrida domstolens behörighet och följderna av att gå i svaromål. Denna bestämmelse, som enkelt kan tillämpas genom standardbestämmelser, kan emellertid undergräva rättigheterna för den svagare parten i ett avtal, i synnerhet med hänsyn till att artikel 24.2 begränsar dess tillämpning så att den endast omfattar försäkrings- och konsumentavtal samt individuella anställningsavtal.

4.7.1 Eftersom det kommer att vara den domstol där talan väcks som måste ta ställning till huruvida denna information skickades till den svarande, utan att det har fastställts några villkor för detta, understryker kommittén att det finns en risk att det uppstår en osäker och oreglerad situation när denna bestämmelse tillämpas inom EU:s 27 självständiga rättssystem. Till följd av detta uppmanar EESK Europeiska kommissionen att ompröva utformningen av den aktuella bestämmelsen för att stärka konsumenternas och arbetstagarnas rättsliga ställning och garantera enhetliga riktlinjer för de behöriga domstolarnas förfaranden.

Bryssel den 5 maj 2011

Europeiska ekonomiska och sociala kommitténs
ordförande
Staffan NILSSON